

JASEŇ

Najčastejšie choroby a škodcovia jaseňa

Čiaškočka jaseňová *Chalara fraxinea*

Jaseň (predovšetkým jaseň štíhly) je u nás síce zastúpený len asi 1,5% ale patrí k našim dôležitým hospodárskym drevinám. Zdravotný stav jaseňových porastov sa výrazne zhoršil po roku 2000. Súvisí to s chradnutím jaseňa, ktoré bolo prvýkrát pozorované v Poľsku okolo roku 1990. To sa spočiatku pripisovalo synergickému efektu pôsobenia viacerých hubových patogénov, medzi ktorými sa uvádzala najmä podpňovka. Až neskôr sa ukázalo, že chradnutie spôsobuje nový, v Európe doteraz neznámy druh huby – čiaškočka jaseňová *Chalara fraxinea* = *Hymenoscyphus fraxineus*. Huba sa rozšírila do väčšej

časti Európy a dnes aj na Slovensku výrazne ovplyvňuje zdravotný stav porastov. V lyku na kmeňoch stojatých, chradnúcich stromov žije lykokaz jaseňový *Hylesinus fraxini*. V jaseňových mladinách južného Slovenska sa občas premnožuje krytonos jaseňový *Stereonychus fraxini*. Jeho svetlozelené larvy žijú na spodnej strane listov. Na listoch občas škodí voška *Prociphilus bumeliae*. Z húb sa okrem spomenutej podpňovky vyskytujú ryšavce *Inonotus* spp. ktoré spôsobujú hnilobu kmeňov.

Lykokaz jaseňový

Lykokaz jaseňový *Hylesinus fraxini* je drobný, 2,5–3,5 milimetra veľký, škvrnitý podkôrnik oválneho tvaru. Je to náš najhojnejší druh podkôrneho hmyzu na jaseňi. Naj-

častejšie napáda stredne staré a mladšie stromy, kde žije na kmeni. Na hrubých, starších jaseňoch žije na vetvách. Požerok tvoria dve materské chodby dlhé 6–10 cm. Larválne chodby, dlhé 3–6 cm, prebiehajú husto, rovnobežne jedna vedľa druhej. Larvy sa zvyčajne kukli v belí. Požerok opúšťajú okrúhlymi výletovými otvormi. Zrelostný žer imág spôsobuje vznik novotvarov „ružíc“ na kôre jaseňov. Početnosť tohto druhu sa zvýšila v súvislosti s celkovým zhoršením zdravotného stavu jaseňov zapríčineným výskytom huby *Hymenoscyphus fraxineus*.

Ochrana

Je založená na prevencii, odstraňovaní napadnutých stromov a dodržiavaní prísnej porastovej hygieny. Je možné aj kladenie lapákov, ktoré

sa pripravujú z tenších stromov od hrúbky asi 10 cm. Prednostne vyberať netvárne napr. dvojáky, krivé alebo iné jedince nižšej kvality, ktoré by sme v najbližšom ťažbovom zásahu aj tak vybrali z porastu. Lapáky je potrebné pripraviť ešte v zimných mesiacoch, avšak najneskôr do konca februára. Následne treba kontrolovať ich stav a po nalení tieto včas (najneskôr v júni – júli) asanovať.

Dutinárka orgovánová

Dutinárka orgovánová *Prociphilus bumeliae* je voška, ktoré spôsobuje silné deformácie a stáčanie listov na mladých výhonkoch. Po roztvorení zhluku listov sa na ich spodnej strane nachádza biela, mazľavá vatovitá hmota. Tú vytvárajú cicajúce larvy a imága škodcu, ktoré sú pod ňou ukryté. Pri dotyku zostávajú na pokožke žltoranžové flaky spôsobené telovou tekutinou vošiek. Škodí hlavne na mladých stromoch do 15–20 rokov. Častá je v plantážach a v stromoradiach popri cestách.

Ochrana

Napadnuté výhonky a listy odstraňovať a páliť. Možný je chemický

Porast napadnutý čiaškočkou jaseňovou

postrek na larvy vošiek napríklad v semenných sadoch.

■ Roztoč *Aceria fraxinivora*

Roztoč *Aceria fraxinivora* je tak malý roztoč, že ho nie je možné vidieť bez použitia mikroskopu. Skoro na jar sa kvety jaseňa následkom jeho cicania premenia na mäsité, zelené hálky. Hálky sa zväčšujú a v druhej polovici roka zhnednú a zdrevnatejú. Napadnutý strom ne tvorí žiadne semeno.

Ochrana

V prípade potreby použiť prípravky proti roztočom v čase kvitnutia.

■ Čiašočka jaseňová

Huba *Hymenoscyphus fraxineus* (anamorpha *Chalara fraxinea*), je pôvodcom poškodzovania a chradnutia jaseňov, ktoré sa v Európe začalo od polovice 90. rokov 20. storočia. Na Slovensku je dokázaná od r. 2004. Prvýkrát bola prevedu popísaná až v r. 2006 (niekoľko rokov po zistení chradnutia jaseňov). Pôvod huby je vo východnej Ázii, zavlečená do Európy bola dovozom nakazených sadeníc *Fraxinus mansburica*. Huba napáda listy a cez listové stopky prerastá do dreva hostiteľa. V júni je možné nájsť pod stromami jaseňov na 1 rok starých hnijúcich listových stopkách drobné cca 1–3 mm veľké lievikovité biele až okrové plodničky. Následne po infekcii odumiera kambium, huba sa šíri sa xylómom a floómom vertikálnym smerom ku korune aj ku koreňom. Na povrchu sa ochorenie prejavuje nekrotizami kôry a odumieraním vetiev nad miestom infekcie. Napádaný je len jaseň štíhly *Fraxinus excelsior* a jaseň úzkolistý *Fraxinus angustifolia*.

Ochrana

Napadnuté stromy je potrebné vypíliť a spáliť. Neexistuje opatrenie, ktorým by sa stromy dali liečiť. Predpokladá sa, že v populácii je cca 5% odolných jedincov

na toto ochorenie. Preto je vhodné ponechávať úplne zdravé jaseňové porasty.

■ Ryšavec srstnatý

Inonotus hispidus je drevokazná huba, ktorá spôsobuje „bielu“ hnilobu dreva. Huba napáda aj iné dreviny napr. jablň, platan. Plodnice sú jednorôčné, konzolovité, 20–30 cm široké, plstovito chlpaté. Najprv sú žiarivo žlté až hrdzavo červené, neskôr hrdzavo hnedé až tmavo hnedé, v zime po odumretí čiernasté. Dužina je mäkká, vodnatá, póry po otláčení tmavnú. Prebytočná voda z plodnice odteká kanálikmi 2–4 mm širokými, ktoré sú medzi póry živých plodníc zreteľné ako otvory. Vstupnou bránou infekcie sú predovšetkým rezné plochy po odvetvovaní.

Ochrana

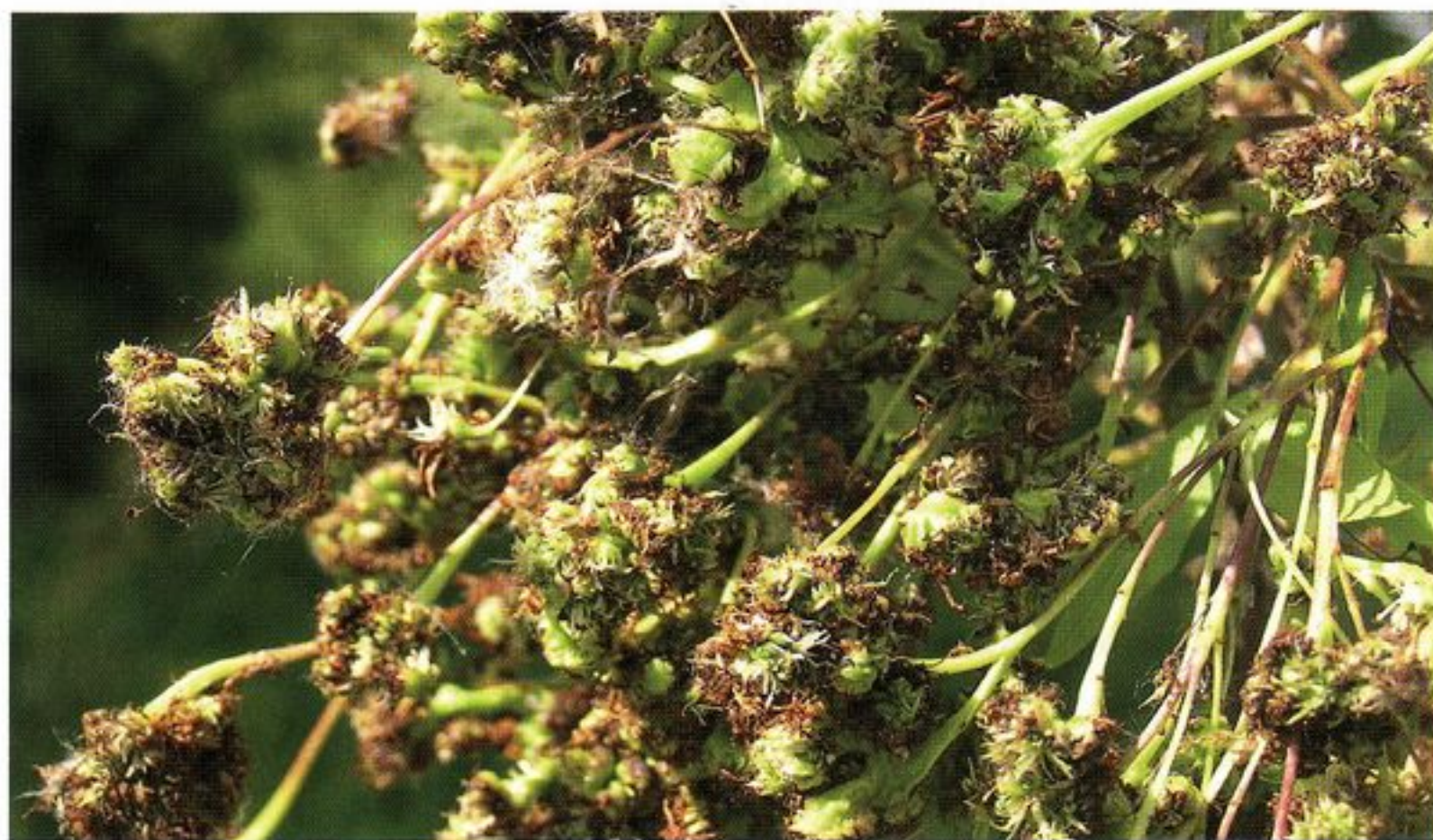
Nejde o významného fyziologického škodcu jaseňov, strom dokáže s touto hubou prežívať niekoľko desaťročí. avšak dochádza k značnému poškodeniu dreva jaseňov. Napadnuté stromy treba vypíliť a spracovať.

Tento článok vznikol vďaka podpore v rámci OP Výskum a vývoj pre projekty: ITMS:26220220109, ITMS:26220120008, ITMS:26220220120 spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Tento článok vznikol tiež vďaka podpore z projektov APVV-0707-12, APVV-14-0567, APVV-15-0531, APVV-15-0348 a projektu „Výskum a vývoj pre inovácie a podporu konkurencieschopnosti lesníckeho sektora – VIPLES“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301).

M. Zúbrik, A. Kunca,
J. Galko, J. Vakula,
R. Leontovych, A. Gubka,
Ch. Nikolov, S. Rell
Stredisko lesníckej
ochranárskej služby,
Banská Štiavnica

Ryšavec srstnatý *Inonotus hispidus*

Roztoč *Aceria fraxinivora*

Dutínarka orgovánová

Lykokaz jaseňový

LES

& LETOKRUHY

JÚL – AUGUST 2017

ČASOPIS O LESNOM HOSPODÁRSTVE A SPRACOVANÍ DREVA

ROČNÍK 73

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

LES & LETOKRUHY

JÚL-AUGUST 2017

TÉMA

- Odborný lesný hospodár 4
 Príprava žiadateľov o skúšku OLH v Rakúsku
Rozhovor s lesníkom Ing. Jánom Schürgerom, PhD.
- Odpovednosť je veľká 7
Rozhovor s predsedom Českej komory odborných lesných hospodárov Ing. Jiřím Pohanom
- Vždy je priestor na zlepšovanie 8
Rozhovor s Ing. P. Baloghom, PhD., vedúcim odboru lesníckeho poradenstva a vzdelávania, NLC
- Anketa 10

ŠTÁTNE LESY

- Deň stromu (tentoraz trochu pod daždnikom) 12

NEŠTÁTNE LESY

- Vy sa pýtate, my odpovedáme 14

- Keď „odborníci“ spôsobujú rozvrat ekosystémov a nie ich záchranu..... 16
Rozhovor s Ing. Miroslavom Vidholdom, konateľom Obecných lesov Dobrá Niva.

VEDA A VÝSKUM

- Inovácie a inovačné bariéry na trhu s lesníckymi službami 18
Martina Štěrbová, Jaroslav Šálka
- Kto vlastní lesy v Európe? (17. časť) 21
Zuzana Sarvašová

AKTUÁLNE

- Má štát záujem o pozemkové spoločenstvá? 22
Rozhovor s Ing. Jurajom Vankom, predstaviteľom Rady združení vlastníkov neštátnych lesov Slovenska
- Na tému – lesníctvo a vidiek ... alebo, s čím ministerka Matečná vystúpila na Malte?.... 23
- Keď kosodrevina už nie je les 24
Rozhovor s Ing. Vladimírom Šebeňom, PhD. z Lesníckeho výskumného ústavu NLC Zvolen
- Nové technológie v lesníctve 28
Rozhovor s Ing. Petrom Mašlonkom
- Kalendár prírody – JÚL-AUGUST 30
Miroslav Saniga
- Najčastejšie choroby a škodcovia jaseňa 32
- Škodlivé činitele v lesoch Slovenska v roku 2016 ... 34

LES & Letokruhy
 Časopis o lesnom hospodárstve
 a spracovaní dreva
 Mesečník

Externí spolupracovníci:
 Ing. Viliam Stockmann, CSc.
 Ing. Bc. Mária Rošková
 Jiří Junek

Vydavateľ:
 LESMEDIUM SK s.r.o., www.lesmedium.sk

Jazykové korektúry:
 Mgr. Katarína Kovačechová

Sídlo vydavateľa:
 Centrum 29/ 34, 017 01 Považská Bystrica
 Konateľ: Ing. Jan Václavík
 IČO: 36690911
 ISSN: 1337-9712, EV: 3432/09

Predplatné:
 Miroslav Kucian Perex K+K
 perex.k@stonline.sk
 Celoročné predplatné: 15,60 €

Adresa redakcie:
 LES & Letokruhy
 P.O. Box 92
 974 04 Banská Bystrica

Tlač:
 Tiskárna TRIANGL, s.r.o., Praha 9

Šéfredaktor:
 Peter Gogola
 mobil: +421 918 444 444
 gogola@lesmedium.sk

Cenník inzercie, pokyny pre autorov a informácie o podmienkach predplatenia si časopisu nájdete na webovej stránke www.lesmedium.sk

Pokiaľ nie je uvedené inak, všetky použité fotografie sú z archívu redakcie. Redakcia si vyhradzuje právo upravovať a v prípade potreby krátiť jednotlivé príspevky. Prevzatie článku alebo jeho časti je možné len so súhlasom redakcie a pri zachovaní autorských práv. Názory publikované v časopise nemusia byť totožné so stanoviskom redakcie a vydavateľa.

Redaktor:
 Mgr. Ján Fillo
 mobil: +421 903 244 716
 lesmedium.fillo@gmail.com

Grafická úprava, DTP:
 Lesnícká práca, s.r.o.

Foto na titulnej stránke:
 Ing. Pavel Trnavský

Časopis LES & Letokruhy je vytlačený na 100% PEFC certifikovanom papieri.